

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 32.

Lördagen den 9 October

1841.

Den omarbetade och på swenska utgifne Strauß.

Någon af de gamla sade, att i ett borgerligt krig ingen får vara partilös. Ordens mening är lätt att inse. Då det högsta står på spel, får ingen undandraga sig att derföre kämpa. En hwar må gå till den sida, dit insigt och samwete kalla honom, och med sina stora eller små krafter verka för den sak, som han anser för den rätta. Att hos oss ett borgerligt krig är för handen, kan man just icke säga, och minst kan man säga, att ett sådant krig uppstått inom kyrkans område. Vår kyrka har, några mindre betydande käblierier oberäknade, fred, och en i det hela rätt god fred, en fred som är förenad med verksamhet och lif. Deremot märkes någon ofred i de wetenskapliga kretsarne. Något som liknar oro, och kan vara ett förrebut till en mycket sorglig och förderlig oro — wetenskapen hade alltid det största inslytande på kyrkan — låter förnimma sig. I de ännu lindriga och wäl mera bland wetenskapsmännens för- och eftertrof än bland dem sjelfwa bemärkta skakningarne har det författarnamn, som rubriken till denna uppsats innehåller, blifwit ett slags lösen; om detta namn har hos oss en strid uppstått, som icke saknar all wigt. På ena sidan föregifwer man forskningens sjelfständighet och wetenskapens frihet vara hotad; på den andra säges kristlig fromhet och en beswuren kyrklig ordning vara antastade. Dyrbarare skatter kunna swärligen finnas, och wäl må det således anses för en pligt att för dem taga till wapen. Äfwen om det för ett öga, som tycker sig kunna genomtränga den yttre oredan af striden och upptäcka dess inre art, skulle vara tydligt, att så wigtiga ting derunder icke äro i fara, så torde det dock vara en skyldighet att på något sätt deltaga i striden, nemligen på det sätt, som respecerar allas rättigheter och återförer en för alla wälsignelserik och

önskwärd fred. Ingen kan nemligen weta, hwad wändning striden kan taga. Om den också för det närvarande icke synes vara så wädlig, så kan den möjligtwis snart blifwa det. Att förhindra detta, att med godo, eller, om så behöfwes, att med kamp bringa de stridande till besänning, att komma dem att erindra sig, hwarom de strida, och hwar de strida, och huru de strida, det är aldrig för tidigt, men kan lätt blifwa för sent. Utskilliga afkningswärda män hafwa hos oss redan försökt att gifwa en sådan erindran: förenande sig med dem will förs. af denna uppsats taga det arbete i skärffäddande, som gifwit anledning till oron.

För några månader sedan war den unge würtembergste theologen D. J. Strauß snapt till namnet bekant för femtio personer inom Sverige, och ännu färre kände hans egentliga ståndpunkt inom wetenskapens område. Okunnigheten om honom war så stor, att han i allmänna blad förblandades med en gammal berlinertheolog af samma namn, hwilken dock till verksamhet och riktning war honom nästan alldeles motsatt, och hwilken så mycket mindre med honom bort kunna förblandas, som en på swenska öfversatt skrift af berlinertheologen kunnat gifwa nöjaktig underrättelse, att han icke kunde vara densamme som Würtembergaren. Nu mera synes swenska allmänheten vara bättre underrättad. Alla hufvudstadens och landsorternas tidningar omtala Strauß och hans böcker. De mest owetenskapliga annonceblad sysselfatta sig med hans tillgöranden. I conditorier och restaurationer, på krogar och källrar upprepas hans namn, och hwarje tidningsläsande swenskt — det will ty wär säga en femte- eller sjettedel af nationen — tror sig weta hwad mannen gjort. Huru tillfälliga och ringa anledningarne äro till hedern eller wanhedern af en sådan ryktbarhet, läwer oss bäst en blick på förhållandet.

För omkring 6 år sedan utgaf den nämde theo-

logen — det war hans tirocinium — ett widlystigt arbete (2 starka octavband) under titel: **Das Leben Jesu kritisch betrachtet.** Detta arbete hvilade på filosofihist grund. För des författare, som i hufvudriktningen tillhörde den hegelsta skolan, war tänkandet det högsta, begreppet ett och allt, och religionen, såsom blott tillhörande föreställningens, icke tankens område, endast en begynnelse till filosofi, men icke sjelf fulländad, icke sjelf det högsta eller i och för sig tillförlitlig. I de tillwarande religionerna är der wäl någon stillnad, och christendomen är utan all strid den högsta, den första; men dock är sanningen i christendomen ännu blott en föreställd sanning, en omedelbar sanning, icke en tänkt sanning, icke en genom begreppet förmedlad sanning, och således icke sanningen i den form, som är den renaste och högsta. Såsom på detta sätt tillhörande en lägre spher af människans andlighet, har christendomen och i synnerhet christendomens begynnelsepunkt, i likhet med alla andra religioners, en stor mängd data, som icke kunna anses för exact historia, utan måste förklaras för myther. Att i vår evangeliska historia efterwisa sådana är hufvudsyftet af arbetet, hwilket således endast mycket oegentligt kan kallas ett **Leben Jesu.** Arbetet består af 3:ne hufvuddelar, en **inledning**, som redogör för mytthildning i allmänhet och särskilt för den mytthildning, som wid christendomens begynnelsepunkt kunde äga rum, **hufvudafhandlingen**, som genomgår evangelierna och söker wisa, att dessas berättelser om Jesus äro mer eller mindre myttheblandade, och, betraktade såsom historia, fullkomligt otillförlitliga, samt en **slutafhandling**, som will ådagalägga, att christendomen icke är förlorad derföre, att icke allt hwad som ansetts vara des historia, kan bestå; att christendomen har ett allmänt och filosofiskt element, som är oafhångigt af des historia; och att, om en stor del af den gloria försvinner, som hittills tillhört personen eller individen Christus, så är dock denna gloria icke försvunnen för släktet Christus, för den christliga menskligheten, eller för menskligheten i sin renhet och allmänlighet. I stället för all hittills gällande christologi, som förkastas, uppställs en ny, som anses kunna hålla stånd för all kritisk och filosofisk pröfning. De omdömen, med hwilka detta arbete motogs, woro mycket olika allt efter de dömandes olika grundåsigter. Dock förenade sig nästan alla, och träsfade utan twiswel också det rätta, i twenne stycken: **det ena**, att arbetet upphäfde icke blott all hit-

tills gällande christologi, utan också all hittills bestående christendom, att när Christus som person förlorat sin gloria, så war också han sjelf förlorad, och att när han sjelf war förlorad, så war också den werld af tro och kärlek, af heligt sinne och helig handling, som blott af hans person sammanhölls, förstingrad, i des ställe måtte för öfrigt komma hwad som helst, intet eller något, ett sämre eller ett bättre; och **det andra**, att arbetet är ett naturligt och nödwändigt moment i de theologiska åsigternas utvecklingsserie, att det till och med är culminationspunkten af en theologisk och filosofisk grundåsigte (i hwilken mening man dock, såsom nedan något utförligare skall tillkännagifwas, bedragit sig), och att, då det tillika är författadt med omistännelig skarpsinnighet, lärdom, sanningskärlek och frimodighet, det wäl må wara ett föremål för stark undersökning och, om skäl derföre finnas, för sträng förkastelse, men icke för seg räddhåga, för blindt hat och för polisförbud. Hwad det senare beträffar, förtjena i synnerhet **Neanders** ord att höras. Tillfrågad af undervisningsministerium, hwad som borde göras i afseende på boken, uttalade han öfwer densamma en sträng dom, men tillade: "Bidskommande den frågan, huruvida det kan wara rätt och nyttigt att mot bokens utspredande utfärda ett förbud, känner jag mig förpligtad att anföra följande. Det är wisserligen klart, att i synnerhet under våra tiders listiga och oafwärbara inbördes beröringar, förbud mot böckers utbredande föga uträtta, då det förbudna så mycket mera plägar locka, och medel icke lätteligen kunna saknas att anskaffa sig desamma. Likwäl då ett sådant förbud riktas mot populära skrifter, som utgående från ett o-gudaktigt sinne på lättfärdigt och särande sätt profanera det heliga, förnärma religiös och sedlig känsla, och hafwa för affigt att hos folket förstöra denna, då är ett sådant förbud, utan afseende på följderna, af wigt såsom sedlig handling, såsom uttalande det offentliga samwete, hwarigenom alster af det nämnda slaget gifwas till pris åt en förtjent affy, och ett sådant uttalande skall just derföre, att det innebär det offentliga samwete, icke wara onyttigt, utan alltid hos folket åstadkomma ett wälgörande intryck. Men helt annat är förhållandet med ett sådant werk som det i frågawarande, hwilket, utgående från ett, om också ensidigt, dock wetenskapligt intresse, genom sin egendommiga form och method mera undwiker än åsyftar populär allmänlighet och ensamt är beräknadt för ett wetenskapligt publicum; ett werk, som wisserligen brin-

gar kyrkans heliga angelägenheter i fara, men på ett sätt som är ämnadt att verka blott på öfvertygelsen och genom grunder. Allt som mot detta arbete företages, måste gälla såsom wilkorligt matspråk, när icke grunder wedersläggas med grunder. Den tagg, som en bok sådan som denna qwarlemnar i sinna, kan blott på samma sätt som den ditkommit åter uttagas, nemligen genom förnustets öfvertygande. Och huru skulle detta kunna ske, om en sådan bok blefwe förbuden och derigenom på lagligt sätt undandragen dem, som wille sjsselfätta sig med des pröfning. Och boken af Strauß är af det slag, att den omöjligen kan vara obekant för den, som känner sig kallad att wetenskapligen undersöka och framställa Jesu Christi lefnadshistoria. Ett led af wetenskapens historiska utveckling låter icke, när det en gång fått tillwaro, äfwen om denna har sin rot i det onda, wilkorligt tillintetgöra sig. Det måste intaga sin plats och på denna verka efter den wetenskapliga utvecklingens lag, och detta så mycket heldre, som också förwillelsen kan bidra dertill, att nya sidor af sanningen komma i dagen, att sanningen får en fastare grund, och att bristfälligheter i des hittills försöta försvarande upptäckas och undwiskas. Det är de theologiska lärarnes fall, att så inrätta sin werksamhet, att denna bok, som framgått ur ett mot den christna kyrkan afwogt sinnelag, måtte, sådant oaktadt, verka till wetenskapens befrämjande och derigenom också till gagn för kyrkans angelägenheter." I mer än en punkt förtjena dessa innehållsrika ord att för det närwarande i Sverige behjertas.

Hade nu Strauß genom en swenssk öfversättning af Das Leben Jesu blifwit bekant för ett swenskt publicum, så wore om företaget, såsom swenskt, icke mycket annat att säga, än att det wore helt och hållet onyttigt och i hög grad oflokt. Den som nemligen intresserar sig för de undersökningar, för hwilka den frausiska boken är af wigt, måste kunna läsa den på tyska, och den som icke kan detta, har med boken icke det ringaste att skaffa, hwarförutan des art är sådan, att den som endast kan läsa den på swenska, säkert skall lemna den wida största delen deraf oläst. Men frågan är om något helt annat. År 1839 utkom i Burgdorf (en ort, som ingen lär känna såsom någon särdeles märkwardig bokstapel) och hos en bokhandlare, som hittills varit mycket obscur (Langlois), ett werk med titeln: *Strauß und die Evangelien oder das Leben Jesu von Dr. Strauß, für denkende Leser aller Stände, bearbeitet von einem evan-*

gelischen Theologen. Bearbetaren, den så kallade evangeliske theologen, hade så litet förtroende till sitt arbete (ehuru höga ord han också derom förer i munnen, hwarom företalet är att efterse), att han underlåtit, möjligtwis äfwen fruktat, att uppgifwa sitt namn. Han har också hittills blifwit obekant. Nästan lika obekant är också hans bok — utom i Sverige. Ref. will icke nämna, att den, ända tills den för Sverige fick ett slags märkwardighet, rentaf undgått honom, ehuru han med någon uppmärksamhet i flera år följt Straußliteraturen. Mera afgörande är det, att ingen bättre critisk journal bewärdigat boken med någon anmälan eller något ömdöme; lifasom det må nämnas, att, då ref. nyligen om boken samtalat med flera utmärkta danska och tyska wetenskapsmän, af hwilka en står i ett mycket nära förhållande till ett par af de män, som lifligast deltagit i den tyska striden om Das Leben Jesu, ingen af dessa hade den ringaste kunskap om boken. Så mycket mera bekant är den i Sverige — nemligen ur tidningarne. En speculerande anonymus har af motiver, hwilkas inre föga ädla art utan den ringaste swärighet kan genomskådas, låtit boken utgå på swenska, och tillika låtit stöta i trumpet, att den är ett alster af sjelfständigt wetenskap, att den noga återger Strauß, att den som will tillbakahålla densamma tillbakahåller forskning och wetenskap m. m. d. Huru mycket som af allt detta är sant, eller huru mycket tomt wäder trumpetstötarne innehålla, skall bäst wisa sig genom en blick på boken. En sådan blick är för oss möjlig, då boken, sequestrerad i Stockholm, fritt försäljes i landsorten. Det är — i parentes sagdt — werkligen en för landsorten något egen förmån, att fritt få läsa en bok, som åtminstone tills widare i Stockholm måste innehållas. Wi begagna denna frihet för att undersöka och yttra oss om boken. Att wi icke äga originallet är en förlust, öfwer hwilken wi måste trösta oss.

Det frausiska werkets inledning, hwars hufwudinnehåll förut blifwit uppgifwet, är, såsom man säger, i en enda gjutning fullbordad. En utveckling, en plan genomlöper det hela. Man kommer genom en naturlig deduction från det ena till det andra. Och för dessa deductioner nyttjas icke flera ord än som jemt behöfwas. Hela framställningen är concis och afrundad. Icke så i bearbetningen. Hufwudtankarne äro wisserligen uppfattade, men hwarfen fins emellan sammanbundne eller i den af hufwudskriften anwista ordningen återgifna. När en hufwudtanke blifwit i

bearbetningen återgifwen med ungefärligen hälften eller tredjedelen af de ord, som dertill i hufvudskriften behöfwas, sätter bearbetaren ett streck och öfverspringer till ett annat ämne. Mellan detta och det föregående kan man wisserligen slönja något sammanhang, men i orden uttaladt är det icke; och mången gång är det äfwen ett annat än hufvudskriftens, i det bearbetaren tror sig hafwa rätt att icke blott förforta hufvudskriften, utan också efter eget godtycke eller plan omkasta dennas hufvudsatser. Man kan gerna säga, att bearbetaren sönderhackat Strauß och af styckena sammanknådat en ny författare, lika mycket lik den gamle, som en i tusen bitar sönderklippt och sedan af de tre hundra förnämsta bitarne åter sammanfattning kan sägas likna det ursprungliga arbetet. Man skall hafwa swårt att uppgifwa något ömkligare än ett författareskap af denna beskaffenhet. Man skall hafwa swårt att säga hwilket som är störst, hänet mot läsare, åt hwilka ett dylikt arbete erjudes, eller oförkyntheten och wäldet mot en författare, som man på detta sätt omstöper. Det har någorstädes blifwit sagdt, att Strauß sjelf med erkännande omtalade arbetet. Ref. lyser derom det starkaste twifvel. Heldre än att erkänna ett dylikt arbete för sitt, skulle hwarje författare, som wanäras af en dylikt efterarbetare, låta affrämma sig från allt ytterligare författande.

Wi sade, att de strausiska hufvudtankarne äro i bearbetningen återgifne; de hafwa dock blifwit detta med en råhet, plumpet och öfwerdrift, som lätt faller i ögonen. Några exempel skola ådagalägga detta. I begynnelsen af sitt arbete antyder Strauß med några lätta ord den differens, som efter hans tanka måste uppkomma mellan en fortskridande bildning och innehållet af en gammal religions skrifna urkunder. Bearbetaren gör sig riktigt bred öfwer detta ämne — så smal han i andra stycken till följe af sin plan måste wara — och utför, widlyftigare än hufvudskriften, huru bildning måste fullstjelpa tron på all slags under. Han slutar med dessa ord: "De som icke erkänna den nya bildningens och utvecklingens kraf med hänseende till religionsurkunderna, och således icke medgifwa någon motsägelse mellan båda, hålla sig åter fast wid de heliga böckernas bokstafliga förklaring och utgå från följande grundsats: Det berättade har verkligen så för sig gått och är tillika något underbart och gudomligt; berättarne hafwa erkänt och framställt det som sådant; wi skola liksåledes tro det, sådant det

af dem berättas. På denna ståndpunkt stå de så kallade Orthodoxa och Supranaturalisterna, hwilka likwäl ofta nog medwetslöst öfwermannas af förnuftet och taga sin tillflykt till andra förklaringsförsök" (S. 6). Hela denna besyffning mot supranaturalisterna, hwilken innehåller utom andra ting åtskilligt nonsens (hwarföre skulle supranaturalisterna taga sin tillflykt till andra förklaringsförsök, om de woro medwetslöst öfwermannade af förnuftet? eller hwarföre måste, om också supranaturalisternas ena förklaringsförsök icke inför förnuftet kan bestå, äfwen alla de andra, till och med onämnda och ohörda, falla?) är för Strauß fullkomligen fremmande. Strauß känner wida bättre supranaturalisterna, än att han mot dem skulle kunna begå en dylik orättfärdighet. — Ett rätt i ögon fallande bewis på bearbetarens sätt att återgifwa Strauß lemman 20:de sidan, hwarest Kants sätt att förklara det underfulla i bibeln förekommer. Strauß afhandlar detta på tre sidor; hos bearbetaren behöfwes dertill blott en half. Hos Strauß ser man Kants åsigter tydliga och bestämda; hos bearbetaren wisa de sig endast i de rääste och grofwaste conturerna. Att Kant, "in tiefer gehenden Bemerkungen" närmar sig den utläggning, som äfwen Strauß kan godkänna, förtiger icke denne; för bearbetaren är sådant småsaker, som kunna förbigås. Då Strauß nämmer, huru Kant will förklara "das Wundervolle was im N. T. von Jesu Herabkunft vom Himmel, seinem Verhältnis zu Gott u. s. f. gesagt ist," så slår bearbetaren allt detta till samman i satsen: att Jesus är Guds son, hwilken sats hwarken hos Kant eller hos Strauß förekommer. — S. 21 lofwes en framställning af ursprunget till den mythiska förklaringsmetoden. Inledningswis nämnas såsom denna methods upphöfsmän Gabler, Schelling m. fl., men förnämligast Bauer. Och derefter anföres "hwad man förstår med myth" eller "huru de lärde (i allmänhet) uppfattat och använt detta begrepp," liksom antingen de lärde här om öfwerensstämda eller åtminstone Strauß ansåge förhållandet afgjort. Så är det dock icke. Hwad bearbetaren anför i allmänhet, förekommer hos Strauß blott som särskilda författares (egentligen blott Bauers) mening, och det hwarken gillas eller förkastas af Strauß. — Samma fel förekommer, då frågan afhandlas om en mythisk förklaring af N. T. (S. 28). Hwad Strauß historiskt anför ur några särskilda författares undersökningar, sammanflumpas af bearbetaren till ett slags dogmatiskt helt, och efter ett mycket compendiost framställande af detta,

utropar bearbetaren med ett slags stolthet öfver sitt fynd: "Om dessa sätser icke kunna förnekas, hvarföre skall man då icke nämna saken med dess rätta namn och öppet bekänna: äfven i n. t. finnas myther?" Bearbetaren vill uträtta mera än Strauß, hwilken ingenting bekänner och ingenting yrkar, utan blott refererar. — S. 30 anses det "enligt Schultzs, Seifferts (läs: Siefferts), Schneckenburgs (läs: Schneckenburgers) m. fl. undersökningar otwifvelaktigt, att åtminstone de tre första evangelierne äro wida yngre än man hittills antagit." Strauß omtalar icke med ett enda ord denna otwifvelaktighet; han wet alltför wäl, på hwad punkt undersökningarne derom stå, för att kunna göra det; han säger blott: "seit sich die Ansicht von dem Ursprunge der drei ersten Evangelien aus mündlicher Tradition festgestellt hat." Att detta är något annat än ett påstående, att evangelierne äro wida yngre än man antagit, wet hwar och en som med frågornas behandling har någon bekantskap. Att bearbetaren icke har en sådan, wisas bäst af hans sätt att åberopa äldre författare, dem Strauß låter framträda på ett helt annat sätt. — Ännu må ur inledningen ett rätt klart prof på bearbetarens sätt att återgifwa sin hufwudskrift anföras. Strauß talar (i inledn. s. 13:de S.) om en troende christens föreställning, att hans religion icke är en mythisk utan en historisk och tillägger: So jedoch, ohne nähere Bestimmung und Begründung — (alltså icke alldeles owillkorligt) — ist dieser Satz bloßes Product der Befangenheit des Individuums — (ett annat troende individuum medgifwes sålunda kunna vara mindre "befangen") — in der ihm anezogenen Glaubensform, der Unfähigkeit, sich zu dieser in ein andres als affirmatives, zu den übrigen in ein andres als negatives Verhältniß zu setzen. Bearbetaren kommer från saken wida beqwämare och utan få många inskränkande och bestämmande wilkor. Stället återgifwes af honom sålunda: Tron på det som bibeln berättar om Gud och profeterna, på det som evangelierne berätta om Kristus, förefaller oss helt och hållet (!) fördomsfull, inskränkt inom den de christne till wana wordna syntretsen" s. 53. Klumpigare och widrigare än dessa ord återgifwa sitt original — wi wilja icke nämna det hart nära ogudaktiga som i dem ligger — kan icke en bonddräng, som insläppes i ett konstmuseum, återgifwa något af de konstalter, på hwilket hans öga af en händelse kommit att fästas.

Wi öfvergå från inledningen, hvars bearbetnings

bestaffenhet af det anförda tillräckligen kan inses, till slutafhandlingen. Om den egentliga hufwudafhandlingen skall sitta några anmärkingar meddelas. Slutafhandlingen hos Strauß innehåller, såsom redan är anmärkt, en kritik af all hittills gällande christologi. Därför till den schleiermacherska kommer ordningen. Den återgifwes mera genom verba formalia än i fri bearbetning. Men huru hos vår författare? Strauß säger, att Schleiermacher hwarken utgår från skriftens lära, såsom protestanterne, eller från kyrkans bestämmelser, såsom catholikerna. Bearbetaren säger honom hwarken utgå från kyrkoläran (hwilken således göres till detsamma med skriftläran) eller från den historiska traditionen (som således identificeras med "die Bestimmungen der Kirche). Detta är att noggrant återgifwa sitt original. Vidare säger Strauß, att Schleiermacher genom sitt försarande "einen Stoff bekommt, der als gefühltes ein minder Bestimmtes ist, dem daher durch dialektische Entwicklung leichter eine Form gegeben werden kann, welche den Forderungen der Wissenschaft genughut". Bearbetaren deremot låter "grundwalen (Der Stoff?) för Schls lära vara något i känslan lefwande, som då det framstår ur inre obetwiflade facta, alltid låter utveckla sig mindre anfäktadt än de yttre facta, som i allmänhet hemfalla under det profwande twiflet." Bearbetaren har här om Schleiermacher sagt både mer och mindre än han funnit hos Strauß. Detta är näppeligen trohet. Den strausiska framställningen af Schleiermachers christologi slutas sålunda: Derjenige von dessen Einwirkung uns alle Kräftigung unseres Gottesbewusstseins kommt, kann Christus gewesen sein, auch wenn er nicht leiblich auferstand und in den Himmel sich erhob; so dass wir diese Thatsachen nicht deswegen glauben, weil sie in unserer inneren Erfahrung mitgeteilt wären, sondern nur weil sie in der Schrift stehen, also nicht sowohl auf religiöse und dogmatische, als vielmehr nur auf historische Weise". Detta inskrämper hos bearbetaren till följande: Den som kan verka sådant hos mig, måste varit Kristus, han må hafwa blifwit öfvernaturligt aflad och uppstånden (blifwit uppstånden?) ic. ellet icke; om wi tro dessa yttre facta — (Strauß låter Schleiermacher säga, att wi tro dem) — så tro wi dem blott derföre att historien, icke wårt medwetande lärer oss dem". Att lägga i en författares mun ett om i stället för ett att, är näppeligen ärlighet. Efter framställningen af Schls christologi kommer en kritik af denna. Den återgifwes

med samma råhat, som mycket af det öfriga. Wi anföra blott slutet: "Schleiermacher har wisserligen i sin lära bewarat ett högt, sällsamt sinnelag (?), men hwad som på sätt som detta blott är en tilldragelse för en enskilds (?) inre erfarenhet, kan aldrig blifwa en allmän grundwal för allas tro och wetande (?); aldräminst kunna wi tillerkänna en Christus, sådan som han lesiwer i en enskilds ideal, historisk werklighet". (II. s. 270). Man behöfwer icke känna mycket af Schleiermacher för att weta, att hans lära icke är den som sålunda criticeras; och man behöfwer blott kasta en blick på Strauß, för att erfara, att denna kritik icke är hans, utan hans bearbetares. — Ännu mera tager bearbetaren af sitt eget, t. ex. wid slutet af christologiernas kritik (II. s. 279), der han äfwen, twertemot arten hos Strauß, blifwer rhetorisk. "Nej! utropar han wid åtanke på försöket att ur förnuftet och ideen förswara den historia, som christendomen tror vara sin, "Nej! låtom oss widblifwa den höga ideen om en enhet af det gudomliga och menfliga; men sök om icke deras (?) förwerkligande i ett enda ändligt wäsen, hwarwid alla andra skulle gå miste om delaktighet (!), utan i hela menfligheten osw." Wi underlåta att affskrifwa styckets slut, för att slippa affskrifwa all den religiös-philosophiska galimathias det innehåller. Wi anmärka blott, att Strauß deri har ingen delaktighet.

Hwad sist hufwudafhandlingen beträffar, så går Strauß deri på det sätt tillwäga, att sedan han fördelat de föregifna tilldragelserna i Jesu lesnad i en mängd särskilda grupper, betraktar han wid hwarje tilldragelse de derom hos evangelisterna förekommande uppgifterna, jemför dessa uppgifter med hwarandra, tager äldre och nyare författares meningar derom i öfwerwäggande, pröfwar de yttre och inre skäl, som tala för eller mot tilldragelsens möjlighet och sannolikhet, och kommer slutligen till ett resultat, som gemenskapen består deri, att tilldragelsen antingen helt och hållet eller till de wida flesta omständigheterna är otillförlitlig, men hos evangelisterna har fått sin närwarande gestalt af traditionel oreda, begäret att förflöna och utmåla, förutfattade och sedan på Jesu person tillämpade föreställningar om Messias o. m. d. Så mycket man med de bästa skäl kan hafwa att anmärka mot detta förfarande och i synnerhet mot dess resultat, så kan man icke neka, att det utmärkes både af en stor skarpsinnighet, en genomgående om och mycket ensidig consequens, samt en berömmwärd klarhet.

Helt annat är bearbetarens förfarande. Fördelningen af momenterna i Jesu lesiwerne är något när, dock icke helt och hållet, densamma, som i hufwudskriften. Men i utförandet blandas allt tillsammans, frifställesnas granskning, olifheternas collation, exegeternas tolkningar, de uppgifna omständigheternas pröfning och resultatets uppställande. Resultatet kommer icke alltid sist, utan både i början och midten af framställningen. Någon gång är det ett annat än det hufwudskriften funnit vara det sannolikaste. Af de förmedlande leden är än det ena, än det andra borta. Derigenom blifwer det naturligtwis alldeles omöjligt att bedömma dess riktighet, eller att ens se den wäg, hwarpå det kan vara funnet. Hos Strauß hafwa alltid resultaten en klar och redig — om icke just alltid en grundlig — motivering; hos bearbetaren antingen ingen eller den mest förwirrade; de kunna hos honom likafwäl vara stora lögner, som werkliga eller apparenta sanningar. Wi skulle wilja säga, att detta wore en god egenskap hos den förwillande boken, om den annars finge läsare som efterfrågade motiverna. Dessa förkastade då satsar, som saknade behöriga grunder. Men nu, då boken knapt har andra läsare än de som på god tro emottaga resultaten, kan den göra så mycket större skada. Det enda som hindrar den härifrån är dess ofklarhet, dess förwirring. Wi må belägga wårt stränga omdöme med några bewis. Evangelisternas berättelser om rangstrider mellan Jesu lärjungar och om det mönster af ett barn, som Jesus i anledning deraf framställde, redas på ett rätt skarpsinnigt sätt af Strauß (I. D. S. 86). Alla dithörande omständigheter tagas i betraktande och wid resultatets uppställande finner Strauß, att till grund för berättelserna några werkligheter måste antagas, men att berättelserna också innehålla åtskillig, icke alldeles oförklarlig confusion. Bearbetaren rör allt detta tillsammans på ett par sidor (hos Strauß upptager undersökningen, som dock är rätt concis, omkring 6), och får till slut nästan intet resultat (I. s. 338). — Ifsynnerhet gäller detta om den i några punkter lifnande berättelsen, huru lärjungarne bortwiste barn, som samlat sig kring Jesus. Det ringa resultat, som anmärkningarne om denna berättelse innehålla, står alldeles omotiveradt. — Wid berättelserna om tempelreningen har också Strauß rätt fina och skarpsinniga anmärkingar. Dessa här blifwer resultatet, att något troligtwis i denna berättelse är sannt, men att mycket är tilldiktadt. Att förklara det hela för dikt, dertill finnas wisserligen några ne-

gativa, men inga positiva anledningar. Med pröfnin-
gen af dessa ger sig bearbetaren ingen tid, utan kom-
mer efter några mycket orediga preliminärer till detta
abrupta och blott med tillhjelp af Strauß begripliga slut:
"Men kan nu hela detta factum, att en man så utan
yttre makt, som Jesus, jagat sträck i en hel massa,
hafwa funnits (finnas?) trovärdig? Man förklarar
saken helt enkelt för ett under; så också wi, nemligen
för ett under af religiös hänrykning, verkadt genom
den oemotståndliga makt, med hwilken det länge sä-
rade heliga ofta med ens wänder sig mot sina för-
aktare."

Det anförda gäller om boken såsom original. I
sin svenska öfversättning kan den icke noggrant här
bedömmas. Det är redan sagdt, att wi icke hafwa
originalen, och således ej kunna anställa någon ordent-
lig jemförelse. Ett och annat faller dock lätt i ögo-
nen. Borthäfwas (I. s. 2.) är icke svenska; i ori-
ginalet står förmodligen *weggehoben werden*. — "Die
gottwohlgefällige Menschlichkeit" öfversättes (I. s. 20)
med den åt Gud inwigda *menckligheten*. — Mönster
för ett rätt mod (I. s. 337); i originalen står trol-
igen *Demuth*; att stället är missförstådt, wisar tydlig-
en sammanhanget. "Jag wet med mig huru min
syndiga benägenhet upphäfwer sig" (II. s. 265)
är från det tyska: *ich bin mir der Aufhebung mei-
ner Sündhaftigkeit bewußt*. Upphäfwa sig är i
swenskan något annat än det tyska *aufgehoben wer-
den*; och *Sündhaftigkeit* är *syndig art, syndig natur*,
således mer än *syndig benägenhet*. II. s. 268 säges
ett under hafwa gifwit "ett sär åt en *werldsäsig*;"
i tyfskan omtalas "ein *Miß*, der in die wissenschaft-
liche Weltansicht durch eine Behauptung gemacht ist."
II. s. 279 (rad. 8) är *ihr hennes* tydligen förblan-
dadt med *ihr deras*; det motsvarar intet plurale,
men deremot det feminina *Idee*. — Boken hwimlar
af tryckfel; i synnerhet förwidna äro nomina propria:
således *Gabler* f. *Gabler* (I. 21); *Wegscheider* f.
Wegscheider (I. 23); *Schneckenburg* f. *Schneckenbur-
ger* och *Seiffert* f. *Sieffert* (I. s. 30); *Wiener* f. *Wi-
ner* (II. 312). I fransyska böcker blifwa nomina pro-
pria icke mycket wärre rådbrafade.

Sådan är, betraktad från literär ståndpunkt, den
bok, som man bjudit den svenska allmänheten såsom ett
troget aftryck af Strauß's märkvärdiga arbete, såsom ett
afster af nutidens wetenskap, såsom en källa för god
och i vår tid oumbärlig kunskap. Att den hwarken
är det ena eller det andra, torde det ofwan anförda å-

dagalägga. Strauß är i boken på det skamligaste sätt
wanställd, hans wetenskapliga tillgöranden försumade,
och härigenom, liksom genom den föga lyckliga svenska
öfversättningen, och ännu genom ett tredje, hwarom
strax mera, har den svenska allmänheten i boken en
så dålig och förderfwande läsning, som den på dåliga
böcker icke fattiga nutiden kan uppvisa. Wi skulle icke
så länge hafwa uppehållit oss wid detta lappwerk, utan
lätit det hwila i de wrår, der glömskan regerar, om
det icke blifwit utbasunadt som en märkvärdighet och
påtvingadt en ryktbarhet, som det är långt ifrån att
förtjena.

Huruvida det är skadligt för kyrkan och således
äfwen i detta hänseende en dålig läsning, derom kan
blott en mening finnas. Att sjelfwa det strausiska
arbetet har en mycket tydlig riktning mot bestående
christendom och kyrka, kan icke förnekas; men då detta
arbete tillika har en wetenskaplig utgångspunkt, och
ett wetenskapligt syfte, och ett wetenskapligt fram-
gångsätt och föredrag, så har kyrkan och det samhälle,
som skall skydda kyrkan, ingen rätt att förkasta det,
före än det af wetenskapen blifwit pröfwadt. Att
denna pröfning till en god del är verkställd, och att
den icke utfallit till förmån för Strauß, weta de sak-
kunnige, och det må särskildt här nämnas för dem,
som tro att Strauß icke kan wederläggas. Helt an-
nat är förhållandet med bearbetningen af Strauß.
Dess namn, osammanhängande, men mot kyrkan sient-
liga resultat kunna icke, just för sin nakenhets skull,
pröfwas. De stå der som ett slags religiösi-philoso-
phiska axiomer och fordra genom sitt apodictiskt-po-
pulära utseende folkets erkännande. De hafwa för det
publicum, som ensamt kan bedömma dem, nemligen
ett wetenskapligt, icke det ringaste intresse, men presen-
tera sig deremot såsom ofelbara för folket, hwilket öfwer
dem icke har någon domsförmåga, men wäl af dem i
rätt betydlig mån och på ett rätt sorgligt sätt kan
mislidas. Med sådana resultat är boken i sanning
icke långt skild från det område, som Neander i de
ofwan anförda orden betecknar såsom ett rättwisligen
förjudet. Lesde wi i ett land, der böföförbud kunde
existera, så skulle ref. intet ögonblick tweka att tillstyr-
ka eller godkänna ett sådant mot Strauß och Ewan-
gelierna; nu deremot, då wi lesde i ett land, der
man will hafwa nästan intet förbudet, der förbudlös-
het skall vara detsamma som frihet, der i synnerhet —
naturligtwis till wetenskapens fromma — inga andans
eller pennans producter skola vara förbudne, utan på

sin höjd kunna blifwa föremål för en widlyftig rättgång, i hwilken afgörandet lika så lätt kan bero på ofunniga, samwetslösa och således obehöriga, som på fakkunniga och rättfärdiga skiljomen, för en rättgång, i hwilken friandet nästan gjort sig till grundfats och fällandet är hart när en omöjlighet, och under hwilken den bok, hwars förderlighet åtminstone är tänkbar, efter den är åtalad, fritt får säljas och spridas (åtminstone i landsorterna), i ett sådant land må det rätta försvarandet mot wädliga literaturproducter — bedömmas af de lagfioke.

Ref. har känt sig förpligtad att taga Strauß i försvar, icke i allmänhet, utan mot hans föraktlige bearbetare. Ännu mot andra känner han sig frestad att göra detsamma, nemligen mot insigtslösa och fanatiska författare. Att öfwerwinna Strauß är en icke alldeles lätt sak. Dertill fordras något mera än att kunna från tyska till swenska öfwersätta hans namn (på en sådan öfwersättning har en tidningsartikel lagt wigt); dertill fordras till och med mera än bekantskap med wår wanliga dogmatik och apologetik. Må man erindra sig Neanders förut anförda lifså wädra som sanna ord, "att sjelfwa förwillelsen måste bidra dertill, att nya sidor af sanningen komma i dagen, att sanningen får en fastare grund, och att bristfälligheter i des hittills försökta försvarande upptäckas och undwitas." Må man således också erindra sig, att der i sjelfwa förwillelsen kan finnas sanning, och att man begär en handling, som wår store mästare uttryckligen ogillat, då man upprycker hwete och ogräs jemte hwarandra. Hwad särskilt den strausfiska åkern beträffar, så werer på densamma wisserligen mycket ogräs, men och hwete. Till hweten räknas wi för det första det frimodiga nit för sanning, hwarom så wäl hans bok som enskilda underrättelser om mannen bära tillförlitligt vittnesbörd. Låt wara att detta nit är misfledt; låt wara att det till och med i sin ensidighet gör skada: såsom nit för sanning förtjenar det dock att respecteras. Åtnöjer man sig med des fördommande och underlåter man att undersöka de punkter, i hwilka det är misfledt, så gör fördommandet säkerligen lika så stor skada som det man fördommer; hwarförutan det blinda fördommandet är föraktligare. Wi hade kanske mindre Straussianism bland de halfbildade i wårt folk, om de, som borde warit helbildade, hade mera klar insigt och mera kärleksfull öfwersigt af menflighetens wigtigaste angelägenheter. Och för det andra måste wi såsom kärnfulla ar på den strausfiska åkern er-

känna en icke ringa mängd specialundersökningar. Hafwa sådana män som Neander, Ullmann, Tholuck, J. Müller och flere gjort detta, så må icke wi derföre hafwa något undseende. Det sält, som Strauß öfwerwandrat och undersökt, både behöfwer och tåler en undersökning. Det behöfwer en sådan. Det har många dunkla, många obestämda punkter. Att den undersökning, som Strauß, om icke börjat, åtminstone upprifvat och på ett så märkligt sätt fortstydat, skall åstadkomma många nya upptäckter, skall lemna en mängd upplysningar, som hittills saknats, derom äro wi fullt öfvertygade. Men då wi erkänna, att upplysningarne hittills saknats, så är det godt att också kunna säga dem wara wälkomna, att inse det fältet, som undersöfes, tåler de skarpa blickarne, de ofsonsamma instrumenterna. Hittills har det åtminstone tålt dem. Wäl har icke hwarje stufv befunnits wara fullt ut detsamma, hwarföre den förut någon gång blifwit anfedd; men alla stufferne hafwa befunnits innehålla äkta guld och perlor, kosteliga ädelstenar och diamanter; och de som i dem icke welat se något annat än jordisk lera och dy, hafwa kommit på skam: inga tecken wisa, att rätten någonsin skall blifwa på deras sida. De gå långt i wåra dagar; de gå längre än Strauß. För denne gjorde icke Göschel, Marheineke och Daub tillfyllest; desas wetande, desas tanke, desas till så kallad förnuftsanning, till insedd och begripen sanning, sublimerade christendom war ännu för honom ingen ren sanning. I oppositionen mot historisk christendom ställde han sig ännu längre åt wester än desas män. Och längre än i sitt *Leben Jesu* gif han i sin nyss slutade *Christliche Glaubenslehre*. Han war härigenom kanske consequentare om icke just christligare än de anförde männen. Men den yttersta punkten åt wester war ännu icke af honom uppnådd. Bruno Bauer, Feuerbach och ännu ett par andra författare (i *Halleische*, numera *Deutsche Jahrbücher*) hafwa kommit ännu längre. De låta oss rentut weta, att christendomen är föråbrad, att den nya tiden och den nya bildningen helt och hållet wurit öfwer christendomen, att denna utan skada kan bortkastas, att det samhälle den bildat, christlig kyrka, har förlorat allt sitt lif och blifwit till en af blotta tyngdlagarne regerad stenmassa, som utan skada kan söndersprängas. Så mycket öfvernuft, ja man kan wäl säga, så mycken ständlighet der ligger i hela denna afart af modern wetskap, så synes det oss dock godt, att afarten riktigt uttalar sig och framstår i hela sin consequens. Wi weta då hwad wi i densamma äga. Wi weta då hwad barn som uppwurit af en moder, hwilken wisserligen förde christligt språk på läpparne, men omöjligen kan hafwa warit den rätta christendomen, då barnet numera sätter dollen på christendomens hjerta. Wi må i affeende härpå wara wakne, men lugne. Christendomen kan säras, men icke till döds.

H. R.

Nr: 33 af denna tidning utgiswes Tordagen den 16 Okt.

Lund, tryckt uti Berlingsta Boktryckeriet, 1841.

